

Lönneberga kyrkogård

Hultsfred-Vena-Lönneberga församling, Linköpings stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Linköpings stift 2006

Magdalena Jonsson
Kalmar läns museum, kyrkoantikvariska rapporter 2006

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik	5
Kort kyrkogårdshistorik	5
LÖNNEBERGA KYRKOÅRD	6
Sockenbeskrivning	6
Kyrkomiljön	7
Kyrkan	7
Kyrkogårdens historik	7
Beskrivning av kyrkogården idag	10
Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning	12
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOÅRDEN I DESS HELHET	20
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Kalmar läns museum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144) anger att en gravvård ägs av gravrättsinnehavaren. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl

bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Östergötlands län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson och Liselotte Jumme vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik

Linköpings stift bildades i början av 1100-talet och omfattade då Småland, Öland och Gotland. Ur Smålandsdelen bildades 1163 Växjö stift. Sin nuvarande omfattning erhöll Linköpings stift 1603, då södra delen av Kalmar län och Öland avskildes och bildade Kalmar stift, senare 1916 tillfört Växjö stift.

Under medeltid utgjordes Småland av ett tiotal små folkland i gränsområdet mellan västra och östra Götalands slättbygder i norr och de gammaldanska landskapen vid rikets gräns i söder. Kust- och inlandsbygder var glest befolkade och politiskt tycks området ha varit svagare knutet till det svenska riket än övriga landskap. Först i slutet av 1200-talet började området framträda i rikspolitiskt sammanhang. De tidigmedeltida kyrkorna var oftast små enkla träbyggnader utan torn. Först under senare del av medeltiden började man bygga av sten, vilket krävde helt annat kunnande och en större ekonomisk insats. I de förhållandevis fattiga smålandssocknarna fortsatte man dock traditionen att bygga i trä. De stenkyrkor som uppfördes var få och tillkom i huvudsak i de rikare bygderna. Någon större byggverksamhet förekom inte under senmedeltiden och århundradena därefter. I stort stod kyrkorna kvar orörda sånär som på nödvändiga underhållsarbeten och reparationer i samband med krig och annan skadegörelse.

En kraftigt växande befolkning och nya idéströmningar om gudstjänstrummets utformning skapade under 1700- och 1800-talen nya behov. Nu raserades, med några få undantag, flertalet av de gamla otidsenliga kyrkorna och de som blev kvar utsattes för omfattande om- och tillbyggnader. I en kunglig förordning 1776 föreskrevs att de nya byggnaderna skulle uppföras i sten, vilket också bidrog till att äldre träkyrkor dömdes ut och ersattes. Många av de nya kyrkorna ritades av tidens mest framstående arkitekter knutna till det av Kungl. Majt. inrättade Överintendentämbetet, vars uppgift var att granska förslagen till de stora, ljusa och luftiga kyrkorummen utformade enligt den nyklassicistiska tidsandan. För kyrkorna innebar 1800-talets senare del och tidigt 1900-tal en restaurerings- och ombyggnadsperiod, där nyklassicismens rena formspråk övergavs för skiftande stilimiterande ideal. Med alla medel försökte man anpassa såväl gamla som nya kyrkor till de nya idéerna – nygotik, nyrenässans och nybarock. Nya liturgiska och funktionella krav och nya smakriktningar har därefter fortsatt att förändra kyrkorummen in i vår tid.

Linköpings stift omfattar idag Östergötlands län, nordöstra delen av Jönköpings län och norra delen av Kalmar län. Kalmar läns del består av Norra och Södra Tjusts kontrakt samt Sevede-Aspelands kontrakt. Här finns omkring 35 kyrkor och 42 begravningsplatser anlagda före 1940 och skyddade enligt lagen om kulturminnen (SFS1988:950). Av dessa är Pelarne (trä) och S:ta Gertrud i Västervik (sten), Tveta (sten/trä), och Törnfall (tegel/sten) till ursprung bevarade medeltida kyrkor.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bl a att bränning av kroppar förbjöds. Länge begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravingar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av

ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare människors gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravda bredvid varandra. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats och påkostad gravvård. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografien och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

LÖNNEBERGA KYRKOGRÅRD

Fastighetsbeteckning: Lönneberga 2:1 och 1:5, Lönneberga socken, Hulfsfreds kommun, Aspelands härad, Kalmar län, Småland.

Befolkningstal: 1886: 1352 inv, 1900: 1214 inv, 1920: 1510 inv, 1956: 2024 inv

Sockenbeskrivning

Lönneberga socken gränsar till Hässelby i Jönköpings län, Pelarne, Vimmerby och Målilla. Socknen ligger vid den östra gränsen av småländska höglandet och är kuperat. Högsta punkten är Spångberget 267 m.ö.h. Flera större och mindre sjöar finns i området. Många av dem binds samman med vattendragen Stångån och Silverån. Det är i anslutning till dessa vattendrag man hittar de tidigaste spåren av bosättningar i Lönneberga socken. De är dock få, vilket tyder på att området inte kolonialiseras i någon större omfattning förrän under medeltiden. År 1343 omtalas Lönneberga socken för första gången i det skriftliga källmaterialet. Socknen var liten och 1718 överförs nordvästra delen av Vena skate till socknen för att man ska ha råd att hålla präst och kyrka. Ytterligare områden kom att

överförs till socknen. År 1884 ansluts huvuddelen av Hässelby skate till Lönneberga och 1931 Råsaområdet med samhället Silverdalen från Vena socken. Skogsbruket har sedan lång tid tillbaka varit en viktig näring för socknen. Det förstärktes ytterligare 1873 då kvarnen vid Hällefors lades ner och ersattes av sågverk, hyvleri och maskiner för tillverkning av kartongpapper. Ur denna rörelse utvecklades AB Hällefors Pappersbruk som skulle göra Silverdalen känt. Kring pappersbruket växte ett samhälle fram som snart övertog kyrkbyn Lönnebergas roll som den ledande orten i socknen. Lönneberga socken har ju också blivit världsberömt för Astrid Lindgrens figur Emil.

Kyrkomiljön

Lönneberga kyrka är belägen ca 2 km sydväst om Lönneberga samhälle. Kyrkan är placerad i en sluttning vilket gör att man från kyrkans ingång i öster har en vid utsikt mot öster och söder. Mot väster och norr höjer sig sluttningen ytterligare. Öster om kyrkan ligger skolhuset byggt 1917. Idag är församlingshemmet inrymt i bottenvåningen och en lägenhet i övervåningen. Landsvägen till Mariannelund går idag söder om kyrkogården. Den hade tidigare en sträckning närmare kyrkan.

Kyrkan

Den nuvarande kyrkan i Lönneberga har föregåtts av tre kyrkor vilka samtliga varit träkyrkor. När den första kyrkan byggdes är inte känt men den revs under 1500-talet. Den andra kyrkan brändes av härjande danskar under Kalmarkriget 1611-13. Spår av denna kyrka samt ett träkors som markerar platsen finns på en höjd ca 300 meter söder om dagens kyrkplats. När en ny kyrka uppfördes i trä byggdes den strax sydost om den kyrka som står på platsen idag. Denna kyrka revs 1870 då den nuvarande kyrkan stod klar.

Vem som ritade den kyrka som idag finns i Lönneberga är osäkert. Det förefaller som att en byggmästare Grankvist från Eksjö gjort ritningarna och att dessa godkändes av arkitekt J. F. Åbom vid överintendentsämbetet. Den nya kyrkan byggdes nordväst om träkyrkan från 1600-talet med tornet i öster och koret i väster. Lönneberga kyrka är uppförd helt i nyklassicistisk stil. Sakristian var placerad på långhusets norra vägg. Detta var en lösning som församlingen uppenbarligen inte var helt nöjd med eftersom en ny sakristia byggdes bakom altaret 1925. Just altaret är en del av Lönneberga kyrka som genomgått flera förändringar. År 1898 försågs det med en ny altartavla och vid den stora renoveringen 1956-60 flyttades altarbordet ut från väggen. Det var vid samma tillfälle som takets järnplåt byttes mot koppar. Den senaste restaureringen genomfördes 1985 då kyrkan bl.a. målades om och en läktarunderbyggnad stod klar.

Kyrkogårdens historik

När den första träkyrkan byggdes i Lönneberga bör även en kyrkogård ha anlagts. Av denna finns idag inga spår. När en ny kyrka av sten och trä uppfördes efter Kalmarkriget bör också en ny kyrkogård ha anlagts. 1600-tals kyrkan låg sydost om dagens kyrka, i kvarter A-D. Troligen anlades kyrkogården söder om kyrkan. Norr om en kyrka begravdes vid den här tiden bara självmördare och brottslingar. Träkyrkan saknade torn. Istället fanns en klockstapel. År 1744 lades grunden till en ny klockstapel. Byggmästare var korpral Johan Öhrn, Vena socken. Var klockstapeln stod är inte helt klarlagt men när golvet i kyrkan lades om hittades kraftiga furubalkar som man tror har varit delar av klockstapeln.

I lantmäteriets arkiv finns en karta från 1861 som visar hur den gamla kyrkan och kyrkogården låg och vilka områden man tänkte sig skulle användas för den nya kyrkan och

kyrkogården. Kyrkan ägde mark som kallades för Smedstorpsängen. Denna ville man ge i utbyte mot mark norr om den gamla kyrkan. Denna mark ägdes av bostället Klockargården. För att få en sammanhängande kyrkogård krävdes att den gamla landsvägen som gick norr om den gamla kyrkan flyttades. Förslaget gick igenom och den nya landsvägen drogs söder om kyrkogården. Kartan visar att den gamla kyrkogården var utlagd söder och väster om den gamla kyrkan. Sydost om gamla kyrkan, utanför kyrkogårdsmuren, låg sockenstugan. I kyrkogårdens sydvästra hörn låg ett hemlighus. Ytterligare en byggnad vars användning inte anges låg väster om kyrkan.

År 1872 stod den nya kyrkan klar. Parallellt med bygget av kyrkan bör arbetet med kyrkogården ha fortgått. Platsen där den gamla kyrkan stått kunde iordningställas efter att denna rivits 1870. År 1871 sattes nya portar till kyrkogården upp som tillverkats av smeden Gustafsson i Virserum. Det är troligen de grindar som än idag används. Kyrkogården invigdes samtidigt med kyrkan 1872 av biskop Bring.

Några ritningar över hur kyrkogården ordnades på 1870-talet har inom ramen för detta arbete inte gått att få fram. Ritningar från 1930-talet, äldre bilder och spår på kyrkogården ger dock vissa upplysningar. Norrsidan betraktades inte längre som en farlig sida. Här verkar tidigt ha anlagts familjegravar. Söder om kyrkan fanns linjegravsområden. På ett äldre odaterat fotografi ser man en skog av enkla trävårdar. I Lönneberga förefaller brädor med dekorerade krön ha varit vanligare än kors.

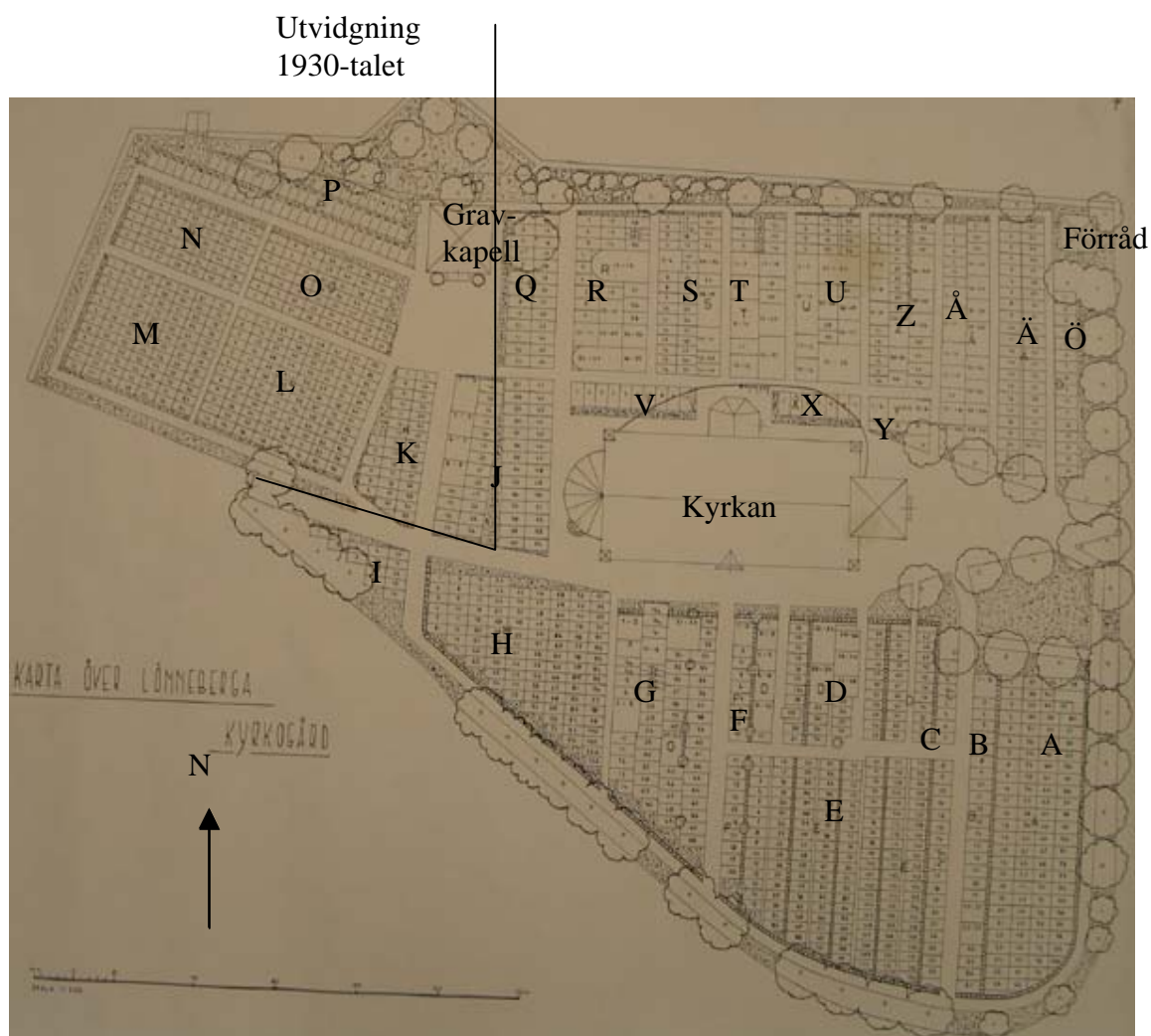
År 1930 avstyckas åkermark väster om kyrkan för en kyrkogårdsutvidgning. Här skulle också ett gravkapell byggas mot muren i norr mellan den gamla och nya delen av kyrkogården. Vem som gjorde ritningarna till kapellet är inte känt. Ett första utkast till ordnande av den nya kyrkogården gjordes av länsarkitekt Bergentz i Växjö men de ritningar som kom att användas upprättades av länsarkitekten Olof Lundgren, Växjö. Arbetet påbörjades 1931. På ett flygfotografi från 1933 ser man det nya området. I gränsen mellan det gamla och nya området, utmed kyrkogården norra gräns ligger en mindre byggnad som på ritningen kallas likbod. Väster om denna ligger en del av det nya området som är högre beläget. Enligt ritningen tänkte man sig här köpta gravplatser. En trappa leder ner till ett större område. Gravkvarteren är där utlagda som rektanglar i nord-sydlig riktning. I öster tänkte man sig köpta gravplatser och i väster allmänna gravplatser. I områdets nordvästra hörn ligger en liten bod vars användning är okänd.

Redan 1934 gjordes dock en ny plan för området. Varför man valde att efter en så kort tid göra om området har inom ramen för detta arbete inte gått att få fram. Ett nytt gravkapell byggdes i gränsen mellan det nya och det gamla området. Kapellet ritades av arkitekt Lundgren. Framför kapellet ordnades en öppen grusbelagd yta. Den del av området i norr som var högre beläget planades av så att det kom i nivå med den övriga kyrkogården. Gångsystemet lades om så att gravkvarteren istället fick en rektangulär form i öst-västlig riktning. Boden i det nordvästra hörnet fanns kvar. Antalet köpta gravplatser hade minskats till förmån för allmänna gravplatser. De köpta gravplatserna var tänkta söder och nordväst om gravkapellet medan de större rektangulära ytorna var tänkta för allmänna gravplatser. Denna plan realiserades i stort sett. Den största avvikelserna gäller området norr om gravkapellet som aldrig anlades. Vid samma tid förefaller den stödmur som avgränsar området i norr ha byggts på den gamla kyrkogården. På den södra sidan om kyrkan planerades för köpta gravplatser i kvarterens ytterkanter och allmänna i mitten. Mellan de båda typerna av gravplatser skulle häckar planteras. Enligt en beskrivning för området skulle det sås in med gräs och inga

gravkullar fick förekomma. Man fick dock plantera prydnadsväxter, låga häckar eller murgröna.

Ett flygfotografi från 1964 visar kyrkan och kyrkogården från söder. På det nya området i väster har kvarteren L, M och O tagits i bruk och det förefaller vara allmänna gravplatser. I kvarter J och söder om kyrkan verkar man ha frångått planen och tagit större delar till köpta gravplatser. Allmänna gravplatser finns endast med säkerhet i kvarter A. Flera av de köpta gravplatserna är belagda med grus och omgärdade.

Nästa utvidgning av kyrkogården gjordes 1975. Två förslag på tänkbara områden fanns. Det ena låg norr-nordost om kyrkan och det andra öster om kyrkan, på andra sida landsvägen och sydost om f.d. skolan. Det blev det sistnämnda förslaget som genomfördes. Ritningarna upprättades av ingenjör Stig Svensson K-konsult. Området har en enkel rektangulär form och är indelad i fyra gravkvarter. Gångarna kantas av träd och gravvårdarna är placerade i rader i nord-sydlig riktning.

Karta över Löneberga kyrkogård.

En serie av bilder, troligen från 1970-talet, visar de södra delarna av kyrkogården. Bilderna är tagna för att dokumentera kyrkan och visar endast mindre delar av kyrkogården. Några saker kan man dock se. Utmed gången fram till kyrkans södra ingång växer höga tujor. Några av dessa finns kvar än idag. På bilderna ser man inte några gravplatser som är belagda med grus

och omgärdade. Detta beror till viss del på fotovinkeln men gravplatserna på den södra sidan av kyrkan är idag i stort sett insådda med gräs.

År 1984 renoverades gravkapellet. Under senare år har den nya kyrkogårdens dränering åtgärdats.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Lönneberga gamla kyrkogård har idag i det närmaste formen av en rätvinklig triangel. Gravkvarteren är utlagda söder, väster och norr om kyrkan. I söder och väster är majoriteten av gravplatserna insådda med gräs medan det i norr även finns flera gravplatser som är belagda med grus. I kvarteren närmast kyrkan är gravvårdarna av varierande ålder vilket gör att olika typer av gravvårdar från skilda tidsperioder blandas. I kvarter A finns rester av ett linjegravsområde bevarat. Kvarteren K, V och X är inte i bruk.

Kyrkogårdens stödmur i söder samt ingången i söder. Genom den södra ingången gick tidigare landsvägen. (KI Lönneberga kyrkog 011)

Ingången i öster. (KI Lönneberga kyrkog 007)

Omgärdning

I öster: Stödmur av kanthuggen granit.

I söder: Den östra delen är omgärdad av stödmur av kanthuggen granit. I väster ligger den del av kyrkogården som tillkom på 1930-talet. Här är blocken i stödmuren kvaderhuggna.

I väster: Vallmur av kvaderhuggen granit.

I norr: I väster finns en vallmur av kvaderhuggen granit. Denna övergår i höjd med gravkapellet, i gränsen för kyrkogårdsutvidgningen på 1930-talet, till en mur av kvaderhuggen granit. Nedanför den är en brant slänt insådd med gräs.

Ingångar

I öster: Dubblad svartmålade smidesgrindar mellan stolpar av granit.

I söder: Dubbla svartmålade smidesgrindar mellan stolpar av granit. Ingången är vänd mot väster.

Vegetation

Trädkrans: I öster och söder består trädkransen av ask, alm och lönn. I väster saknas trädkrans medan den i norr består av lönnar och björkar.

Övrigt: Från kyrkans södra ingång mellan kvarteren F och G går en gång som kantas av höga tujor. I kvarteren B- F finns ryggäckar av liguster och i ett fall måbär. På var sida av kyrkans ingång i öster är låga tujor planterade liksom i den branta slänten i kyrkogårdens norra kant. I kvarter K växer en rosenapel.

Se vidare i de enskilda kvartersbeskrivningarna.

Gångsystem

Gångarna är främst utlagt i nord-sydlig och öst-västlig riktning. Gångarna är belagda med grus med undantag av den gång som leder fram till kyrkans ingång i öster och den handikappanpassade ingången i norr. Här är materialet byasten.

Gravvårdstyper

Lönneberga kyrkogård har använts under lång tid. Det gör att här finns flera olika typer av gravvårdar representerade. Bland de äldsta vårdarna finns framförallt höga stående gravvårdar från tiden kring sekelskiftet 1900. En av de stilar som dessa vårdar kan ha hämtat inspiration ifrån var den nationalromantiska. Denna stil utmärks när det gäller gravvårdar av osymmetriska krön och oslipade ytor som ska föra tankarna till runstenar och andra förhistoriska gravmonument. En motsats till de nationalromantiskt inspirerade vårdar är de klassicistiskt inspirerade vårdarna som är symmetriskt uppbyggda och blankpolerade. Materialet är ofta svart granit. Vanliga typer av dekor är kransar, urnor och draperingar. Dessa dekorelement går tillbaka till antikens bildspråk. En annan viktig inspirationskälla när det gäller dekoren på gravstenar är den kristna symboliken med bl.a. kors och duvor. Under perioden 1920-1950 blir de klassicistiskt inspirerade gravvårdarna mycket vanliga. De försågs ofta med uthuggna eller inslipade pelare. Gravvårdarnas krön är antingen raka eller trekantiga. Den brinnande oljelampan är ett vanligt dekorelement liksom palmkvistar och kors. Utformning och dekor är den samma hos såväl gravvårdar på köpta gravplatser som linjegravplatser. De sistnämnda är dock mindre och enklare. Från 1950-talet och framåt i tiden dominerar de låga rektangulära gravvårdarna med enkel dekor. Vanliga motiv är kors och blommor. Under 1960-70-talen blir gravvårdarnas form allt enklare och enhetligare. Det är låga, rektangulära vårdar med en mycket enkel dekor. Motiven är de samma men under 1970-talet blir talldungarna och de uppgående solarna mycket vanliga. Bland gravvårdarna från det senaste årtiondet kan man märka ett visst nytänkande. Formen är inte strikt rektangulär och det finns också fler exempel på personligt utformad dekor. Under hela 1900-talet har materialet främst varit grå, svart och röd granit. Andra material som förekommer är marmor, sandsten och järnsmide. I kvarteren J samt R-Ö är flera gravplatser belagda med grus och omgärdade. Den vanligaste formen av omgärdning är stenram. Det är också relativt vanligt i de äldre kvarteren att ange den dödes yrkestitel. På majoriteten av kyrkogårdens gravvårdar anges från vilken by eller gård den döde kommer.

Minneslund

En minneslund, anlagd 1991, ligger i nordvästra delen av den nya kyrkogården. Ingången till lunden i söder markeras av en smidesportal med kaprifol. I väster och söder omgärdas platsen av häckar av tuja respektive cortoneaster medan en mur med natursten i cement utgör gräns mot norr och öster. En ingång till kyrkogården finns i den östra muren. In till platsen leder en gång belagd med plattor. I centrum finns en springbrunn murad av natursten. Där finns också plats för vaser, planteringsland, tre låga belysningsstolpar och två buskar av sorten benved. Mot muren i norr är två rhododendron och två sockertoppsgranar planterade.

Byggnader

Nordväst om kyrkan ligger gravkapellet. Det är putsat och avfärgat i vitt. Taket är belagt med kopparplåt och kröns av ett förgyllt kors. Trädörren i söder är målad i svart. Små, rundbågiga fönster finns i öster och väster.

I nordöstra hörnet finns en vitmålad byggnad av trä med tak av svart plåt. Idag används hela byggnaden som redskapsbod. Tidigare var en del av byggnaden kyrkans utedass.

Övrigt

Mellan kvarteren H och I finns en gammal handpump av svartmålad gjutjärn.

Minneslundan i anslutning till den nya kyrkogården. (KI Lönneberga kyrkog 060)

Bårhuset väster om kyrkan. Till höger i bild ses några av de grusbelagda och omgärdade gravplatserna i kvarter L och till vänster kvarter K. (KI Lönneberga kyrkog 040)

Beskrivning av enskilda områden med kulturhistorisk bedömning

Kvarter A

Allmän karaktär

Kvarteret är beläget i sydöstra delen av kyrkogården. Här finns idag 45 gravvårdar varav flertalet är linjegravplatser. I hela kvarteret beräknar man att det ska finnas plats för 100 kistgravplatser. Det gör att det idag finns en hel del outnyttjad yta. Planer finns på att göra om kvarteret till ett urnområde.

Kvarter A från sydost. (KI Lönneberga kyrkog 019)

Gravvårdarna är placerade i rader i nord-sydlig riktning. Samtliga vårdar är vända mot öster. I väster avgränsas kvarteret av en häck av liguster och måbär. Den västligaste raden av vårdar är ryggställda mot denna häck.

Gravvårdstyper

Majoriteten av gravvårdarna är små, låga vårdar av grå eller svart granit typiska för linjegravsområden. Flertalet är stående men det finns även liggande vårdar. I ett par fall har linjegravvårdar över maka och make flyttats tillsammans. En av parterna har då en äldre datering än områdets linje. Den äldsta linjegravvården som hör till området är från 1920 och den yngsta från 1936. Det finns även några köpta gravplatser. Den äldsta från 1859, vilken även är kyrkogårdens äldsta gravvård, och den yngsta från 1989. Gravvården från 1859 har en gravplats belagd med grus och omgärdas av en stenram. Även tre av linjegravplatserna har en liten stenram. Förutom vårdar av svart och grå granit finns gravvårdar av marmor, smide och trä i kvarteret. Trävårdar var tidigare mycket vanliga på Lönneberga kyrkogård. Gravvården i kvarter A är dock den enda på plats bevarade. Att ange den dödes yrkestitel förekommer på ett mindre antal vårdar. De som finns är hemmansägare, fanjunkare, kyrkoherde, änka, verkmästare och kopparslagare. På fler än hälften av vårdarna finns angivet vilken by eller gård den döde kommer från.

Tidigare var trävårdar mycket vanliga på Lönneberga kyrkogård. Idag finns endast denna vård bevarad på plats samt ytterligare en som förvaras i ett förråd. (KI Lönneberga kyrkog 022)

Fanjunkare Schreibers gravvård som enligt uppgift står vid den gamla kyrkans östra vägg. Gravvården från 1859 är den äldsta bevarade på kyrkogården. (KI Lönneberga kyrkog 023)

Övrigt

Kvarteret och kyrkogårdens äldsta gravplats är över fanjunkare Schreiber. Gravvården ska enligt uppgift vara placerad vid den gamla kyrkans östra vägg där altaret stod.

Kulturhistorisk bedömning

I kvarterets norra del stod den kyrka som föregick dagens kyrka. Det innebär att de södra delarna av kvarteret troligen utgör de äldsta delarna av Lönneberga kyrkogård. Idag finns endast en gravplats kvar från den tiden, fanjunkare Schreibers gravplats från 1859. I kvarteret finns också rester av kyrkogårdens äldsta bevarade sammanhängande linjegravsområde med vårdar från 1920-1936. De linjegravvårdar som finns bevarade är med ett undantag vårdar av sten. Bilder visar att de äldre linjegravarna på Lönneberga kyrkogård ska ha markerats av trävårdar. Trots att det alltså inte är de mest typiska formerna av gravvårdar för ett linjegravsområde i Lönneberga som är bevarade har området ett socialhistoriskt värde i

kontrast till mera påkostade gravvårdar från samma tid på andra delar av kyrkogården. I det fortsatta bruket av området bör nya gravvårdar anpassas till linjegravsområdets låga enkla vårdar. Den trävård som finns kvar skall vårdas så att dess livslängd förlängs så långt möjligt. Gravvårdar från 1800-talets mitt, fanjunkare Schreibers gravvård, skall införas på församlingens inventarieförteckning.

Kvarter B-F

Allmän karaktär

De fem kvarteren ligger alla söder om kyrkan. Området delas av grusgångar som bildar ett H. Kvarteren B, C och F består av en enda rad av gravplatser i nord-sydlig riktning utmed två av dessa gångar. Kvarteren D och E är större och rymmer 77 respektive 153 gravplatser. Samtliga gravvårdar i de fem kvarteren är ryggställda mot häckar av liguster. En häck av liguster skärmar också av kvarter D mot norr. I kvarter B är en del av häcken av måbär. Gravvårdarna är vända mot öster eller väster.

Kvarteren B till vänster och C till höger. Bilden är tagen från norr. Längst i söder finns tre grusbelagda och omgärdade gravplatser kvar. (KI Lönneberga kyrkog 024)

Kvarter E från söder. Gravvårdarna är placerade i ryggställda rader med häckar emellan. (KI Lönneberga kyrkog 026)

Gravvårdstyper

I kvarteren finns främst låga rektangulära gravvårdar. Flera av dem har typiskt klassicistiska drag. Det finns också ett mindre antal höga stående gravvårdar från början av 1900-talet. Den äldsta vården från 1905 finns i kvarter F. Sammantaget i de fem kvarteren är majoriteten av vårdarna från 1960-talet. Majoriteten är av grå och svart granit men även röd förekommer. Gravvårdar av andra material är ovanliga. I kvarter E finns en vård av sandsten och två av marmor. Fyra gravplatser är belagda med grus och omgärdade av stenramar. Två av dessa finns i kvarter B, en i C och en i D. Yrkestitlar finns i angivet på gravvårdar i samtliga kvarter utom C. Vanligast är titlarna hemmansägare, kyrkvaktmästare och kyrkvård men här finns också titlarna sågare, nämndeman, kusk, skraddarmästare och mjölnare. På ungefär hälften av gravvårdarna står det vilken by eller gård den döde kommer ifrån.

Kulturhistorisk bedömning

Stora delar av de fem kvarteren har enligt äldre fotografier använts som linjegravsområden. I mitten av 1900-talet genomgick området en omläggning som gav grunden till den utformning det har idag. Idag finns inga linjegravvårdar bevarade i området. Däremot finns ett mindre antal äldre köpta gravplatser som genom att de inte helt ansluter till kvarterens raka rader berättar om en äldre struktur. Ursprungligen var flera gravplatser, i synnerhet utmed gångarna

belagda med grus och omgärdade. Dessa arrangemang togs troligen bort i slutet av 1960-talet eller början av 1970-talet. De som finns kvar utgör resterna av en typ av äldre gravplatsarrangemang.

Kvarter G-I

Allmän karaktär

De tre kvartererna ligger söder och sydväst om kyrkan och rymmer 68, 103 och 14 gravplatser. I kvartererna G och H är gravvårdarna ryggställda i rader vända mot öster eller väster. Kvarter I är ett mindre område för barngravar. Här finns nio vårdar som samtliga är vända mot öster.

Kvarter H från öster. Här är gravvårdarna placerade i ryggställda rader. Några av de små vårdarna utgör rester av ett linjegravsområde från 1910-talet. (KI Lönneberga kyrkog 034)

Påkostad gravplats i kvarter G. Till höger Anna Augusta Samuelssons vård från 1897 och till vänster hemmansägare S. P. Jonssons vård från 1913. båda var från Övestorp. (KI Lönneberga kyrkog 031)

Gravvårdstyper

I kvarter G och H finns låga rektangulära gravvårdar och höga stående vårdar från tiden kring sekelskiftet 1900. Den äldsta gravvården från 1887 finns i kvarter G. I kvarter G är åldern på gravvårdarna mycket varierande medan det i kvarter H finns en övervikt för gravvårdar från 1970-talet. Det förefaller också finns rester av ett linjegravsområde från 1910-talet i kvarter H. Ett mindre antal små gravvårdar från den tiden tyder på det. Gravvårdarna är nästan uteslutande av grå och svart granit. I kvarter G finns en vård av marmor, i H en av smide och i I ett träkors. En gravplats i nordöstra delen av kvarter G är belagd med grus och omgärdad av ett gjutjärnsstaket. Att ange den dödes yrkestitel är ovanligt. I kvarter G finns tre hemmansägare, handlanden och byggmästare samt i kvarter H en vård med titeln verkmästare. I kvarter I finns av naturliga orsaker inga titlar. Från vilken by eller gård den döde kommer finns angivet på ca hälften av vårdarna. På barngravvårdarna är personuppgifterna få. Ofta är bara barnets namn angivet. En gravvård är daterad till 1961.

Kulturhistorisk bedömning

Kvartererna G och H rymmer en blandning av äldre och yngre stilar och strukturer. De har uppenbarligen genomgått flera förändringar under 1900-talet. Spår av dessa förändringar är t.ex. de höga stående gravvårdarna samt resterna av vad som förefaller vara ett linjegravsområde från 1910-talet. Att anlägga särskilda områden för barngravar var vanligare i städerna men det förekom också på landsbygden. På större kyrkogårdar är barnområdena egna delar av kyrkogården och där förefaller det åtminstone under perioder vara konsekvent genomdrivet. På landsortskyrkogårdarna är bilden mera splittrad. Här kan det ibland handla om en medveten anläggning men lika ofta utgörs området av en del av kyrkogården där det av

olika anledningar inte gått att begrava vuxna. Området har helt enkelt varit för litet eller för smalt. På Lönneberga kyrkogård förefaller det vara det första alternativet som varit orsaken. Gravstaketet av gjutjärn skall införas på församlingens inventarieförteckning.

Kvarter L-P

Allmän karaktär

De fem kvarteren ligger väster om kyrkan på den del av kyrkogården som tillkom i början av 1930-talet och lades om på 1940-talet. Hela området har en stram, rektangulär form.

Gravkvarteren, utom kvarter P, avgränsas av grusbelagda gångar som möts i räta vinklar. Den största delen av området upptas av ett linjegravsområde från 1930- till 50-talet. Gravvårdarna är placerade i rader. Majoriteten av vårdarna är vända mot öster men i kvarter N och i västra delarna av kvarter M är gravvårdarna ryggställda. Kvarter P skiljer sig från de övriga. Här finns gravplatser för urngravar. Samtliga vårdar är här vända mot norr.

Kvarter L från sydost. Här börjar det linjegravsområde från 1937 som följer de fyra kvarteren. (KI Lönneberga kyrkog 041)

Urngravsområdet, kvarter P, från öster. (KI Lönneberga kyrkog 044)

Gravvårdstyper

Gravvårdarna i kvarteren är av tre olika typer. Majoriteten är låga linjegravvårdar typiska för 1940- och 50-talen. I kvarter N och västra delen av kvarter M dominerar vårdarna från 1960- och 70-talen. De är låga och rektangulära med enkel dekor. I kvarter P är samtliga gravvårdar liggande utom en. Många av vårdarna har en traditionell rektangulär form men det finns också mer oregelbundna former. De äldsta vårdarna i området är från 1937 och finns i linjegravsområdet i kvarter L. Den äldsta urngravvården är från 1969. Det är också kvarter P:s enda stående gravvård. Materialet är främst grå och svart granit men även röd förekommer. Endast en gravvård, en smidesvård i kvarter L, är av annat material. Även yrkestitlar är ovanliga. Den enda som finns är trädgårdsmästare, kvarter M. På majoriteten av vårdarna i kvarter L och M är angivet från vilken gård eller by den döde kommer medan få av vårdarna i kvarter N och P har den informationen. Sammantaget är hemorten angiven på ungefär hälften av vårdarna i området.

Kulturhistorisk bedömning

Området anlades i början av 1930-talet men sin nuvarande utformning fick det i mitten av samma årtionde. Man valde att helt skilja köpta och allmänna gravplatser åt genom att göra renodlade linjegravskvarter och familjegravskvarter. Kvarterens struktur är därför ovanlig. Vid den här tiden var det vanligare att blanda de båda typerna av gravplatser med köpta gravplatser vanligen i kvarterens ytterkanter och de allmänna i mitten. Området skiljer sig

också från övriga delar av kyrkogården genom att det är anlagt och inte vuxit fram efterhand. Eftersom behovet av linjegravplatser minskade under 1900-talets andra hälft gjordes en del gravplatser om till familjegravar. Kvarter P var ursprungligen tänkt för familjegravar men här kom istället ett urngravsområde att anläggas. Det visar på ett av de nya alternativ som utvecklats under 1900-talet. I det fortsatta bruket av kvarteren bör man det enkla, låga uttrycket.

Kvarter J, Q-U samt Y-Ö

Allmän karaktär

Kvarter J är beläget rakt väster om kyrkans kor medan övriga kvarter ligger norr om kyrkan. Kvarteren är små. Här finns från 9 till 54 gravplatser. De flesta kvarteren är långsmala och rektangulära till formen. De avgränsas av grusbelagda gångar. Gravvårdarna är ibland ryggställda och ibland ställda i fristående rader. De är vända mot den gång som ligger närmast vilket gör att de antingen vända mot öster eller väster.

Delar av området från öster. Gravplatserna längst fram i bilden tillhör kvarter U. (KI Lönneberga kyrkog 045)

Gravplats omgärdad av pollare och kätting. Vården tillhör nämndemannen Johan August Jonsson död 1891 och hans maka Emma Kristina död 1912. (KI Lönneberga kyrkog 047)

Gravvårdstyper

I samtliga elva kvarter finns flera höga gravvårdar från 1900-talets början. Vanligast är dock rektangulära vårdar från mitten av 1900-talet. I båda typfallen finns flera vårdar som är påkostade. Detta ger kvarteren en ålderdomlig karaktär. De finns dock även vårdar från slutet av 1900-talet och början av 2000-talet. Den äldsta gravvården är från 1890 och finns i kvarter Å. Majoriteten av vårdarna är av grå eller svart granit men även röd förekommer. Två är av marmor och en av sandsten. Till kvarterens ålderdomliga intryck bidrar också att flera gravplatser, 62 stycken, är belagda med grus. Flertalet av dessa är omgärdade av stenram men en gravplats omgärdas av liguster häck och en av pollare och kätting. Två gravplatser är belagda med grus men saknar omgärdning. En gravplats omgärdas av stenram men är insådd med gräs. Gravvårdar där den dödes yrkestitel har angivits finns i de flesta av kvarteren. Bland vanliga titlar som förekommer finns hemmansägare, trävaruhandlare, nämndeman, kyrkoherde, kyrkvård medan titlar som arrendator, predikant, häradsskrivare och förgyllare är ovanliga. På mer än hälften av gravvårdarna anges vilken by eller gård den döde kom ifrån.

Området från väster. Längst fram i bilden gravvårdar i kvarter Q. (KI Lönneberga kyrkog 050)

I flera av gravkvarteren finns grusbelagda och omgärdade gravplatser. Närmast i bild kvarter Ö och på andra sidan gången kvarter Ä. (KI Lönneberga kyrkog 051)

Kulturhistorisk bedömning

I kvarteren finns flera av kyrkogårdens mera påkostade gravvårdar och gravplatser. Ursprungligen var hela området belagt med grus men idag är stora delar insådda med gräs. Kvar finns mindre sammanhängande delar. Grusgravar var tidigare en vanlig företeelse på våra kyrkogårdar men från 1960-talet och fram till idag har många av dessa försvunnit. Det är därför önskvärt att de grusbelagda gravplatser som finns kvar bevaras. Viktiga för kvarterens karaktär är också de höga stående gravvårdarna och de påkostade vårdarna från mitten av 1900-talet. Dessa vårdar har ett stilhistoriskt värde. Yrkestilar bidrar till att ge gravvårdar ett person- och lokalhistoriskt värde. De har också ett socialhistoriskt värde i relation till linjegravsområdenas enkla gravvårdar.

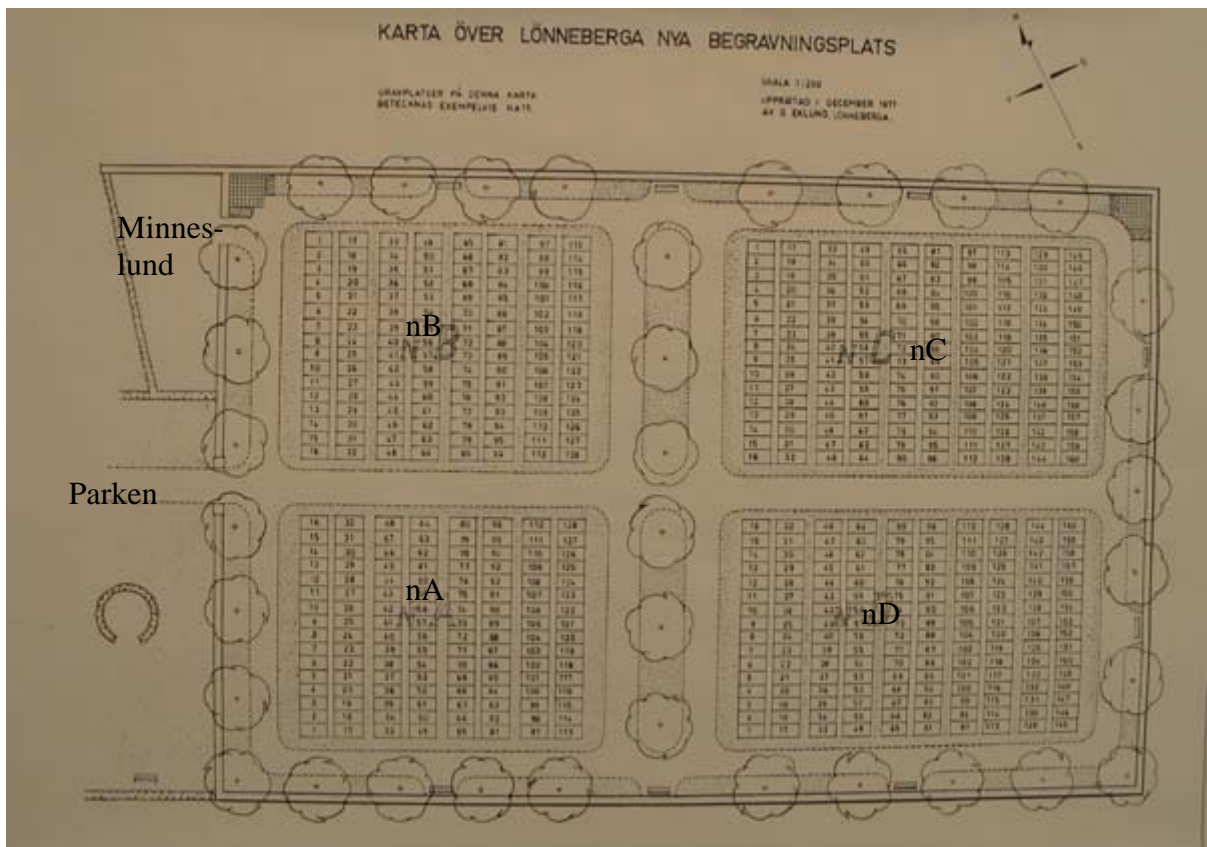
Nya Begravningsplatsen kvarter nA-nD

Allmän karaktär

Den nya kyrkogården är anlagd sydost om församlingshemmet. Området är rektangulärt till formen. Väster om kyrkogården ligger ett parkområde. Ingången till parken markeras av dubbla, svartmålade smidesgrindar mellan stolpar som putsats och avfärgats i vitt. De avtäckts av kraftiga fyrkantiga skivor av granit. Parkytan är omgärdad av häck av cortenaster. Inom parken är buskar av jasmint, tuja, buxbom, krypen och sockertoppsgranar planterade. En rak grusgång leder fram till kyrkogårdens ingång vilken är lik ingången till parken. I parkens nordvästra hörn ligger minneslunden. Kyrkogården är omgärdad av en stenmur med natursten i cement samt en trädkrans av lönnar. Kvarter A är i det närmaste fullbelagt, kvarter B har tagits i bruk medan C och D ännu inte har börjat användas. Gravvårdarna i kvarter A och B är ryggställda i rader vända mot öster eller väster med häckar av cortenaster emellan.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna är låga rektangulära vårdar med enkel dekor. Den äldsta vården i kvarter A är från 1978 och i kvarter B från 1991. Materialet är vanligen grå och röd granit men även svart förekommer. Endast en yrkestitel, bankkamrer, finns på en av vårdarna i kvarter A. Att ange vilken by eller gård den döde kommer ifrån är ovanligt.

Karta över Lönneberga nya begravningsplats.

Kulturhistorisk bedömning

Den nya kyrkogårdsdelen tillkom 1975. Gravvårdarna är placerade i ryggställda rader med häckar av cortoneaster emellan. Området karaktäriseras av ett lågt och enkelt uttryck.

Den nya kyrkogårdsdelen med kyrkans parkering och kyrkogårdsparken i förgrunden. Bilden är tagen från kvarter A på den gamla kyrkogården. (KI Lönneberga kyrkog 057)

Den nya kyrkogårdsdelen har en enkel struktur med raka gånger och rektangulära gravkvarter. Ännu är stora delar av området inte tagna i bruk. (KI Lönneberga kyrkogård 064)

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET

På Lönneberga kyrkogård finns idag inga spår efter den kyrkogård som togs i bruk när träkyrkan byggdes sydost om den nuvarande kyrkan efter Kalmarkriget 1611-13. Man kan dock sluta sig till att denna kyrkogård låg i sydöstra delen av dagens kyrkogård. Sin nuvarande utsträckning fick kyrkogården i samband med att dagens kyrka uppfördes 1870 samt genom en utvidgning på 1930-talet. På den äldre delen av kyrkogården, norr och söder om kyrkan är områdena uppdelade i flera små gravkvarter. De har dock en ordnad struktur. Den del som tillkom på 1930-talet fick sin nuvarande utformning under 1940-talet. Här är gångarna raka och kvarteren kvadratiska och tydligt avgränsade. Gravvårdarna är placerade i raka rader för att man ska få många gravplatser. Den största delen av dessa kvarter har använts som linjegravsområden. Ett modernt inslag på kyrkogården är urlunden väster om bårhuset. År 1975 tillkom en ny begravningsplats sydost om kyrkogården. Även denna har raka gångar och tydliga kvarter. I anslutning till den nya begravningsplatsen ligger minneslunden. Viktiga för kyrkogårdens och begravningsplatsens karaktär är också växtligheten i form av häckar, träd och buskar.

På kyrkogården i anslutning till kyrkan finns fler olika typer av gravvårdar som varit vanliga under 1900-talet. Olika typer av vårdar dominerar på olika delar av kyrkogården. Utmärkande är de höga stående gravvårdarna norr om kyrkan och de låga linjegravvårdarna i kvarter A samt väster om kyrkan. Linjegravsområden var tidigare vanliga på våra kyrkogårdar. I relation till de köpta gravplatsernas mera påkostade gravvårdar visar de på en bygds sociala sammansättning. Det är därför önskvärt att sammanhängande delar av linjegravsområden bevaras. Detta gäller också de grusbelagda och omgärdade gravplatserna. Denna form av gravplatsarrangemang var mycket vanliga under slutet av 1800-talet och fram till mitten av 1900-talet. Gravvårdar från mitten av 1800-talet samt gravstaketet av gjutjärn ska införas på församlingens inventarieförteckning.

På Lönneberga kyrkogård har människor begravts sedan 1600-talet. Den gamla kyrkplatsen låg några hundra meter söder om dagens kyrka. Denna del av socknen har därmed varit ett religiöst centrum i bygden sedan medeltiden. En vandring över kyrkogården berättar om skiftande synsätt när det gäller begravningstraditioner och synen på döden. Enskilda gravvårdar och grupper av vårdar vittnar om skiftande ideal. De rymmer information som handlar om person- och/eller lokalhistoria i form av personnamn, ort-/gårdsnamn och titlar. Gravvårdar på Lönneberga kyrkogård rymmer titlar som t.ex. hemmansägare, nämndeman, verkmästare, trävaruhandlare, kyrkoherde, fanjunkare och byggmästare vilka alla vittnar om kunskap, näringar och samhällsfunktioner som funnits i trakten. Närheten till brukssamhället Silverdalen märks genom titlar som maskinförare och övermontör. Ortnamn finns angivet på ett stort antal vårdar.

Till kyrkomiljön i Lönneberga hör förutom kyrkan och kyrkogården även den f.d. skolan och landsvägen till Mariannelund. Tillsammans skapar de en värdefull kulturmiljö som vittnar om att platsen har en lång historia som centrum i bygden.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i förvaltningen av begravningsplatsen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

- Ett kulturhistoriskt värde finns i kyrkogårdens struktur som visar platsens utveckling och blir en spegling av samhällsandan och synen på döden under 1900-talet.
- Lönneberga kyrkomiljö har en lång tradition som religiöst centrum och samlingsplats i socknen. Kyrkogården utgör ett samhällshistoriskt och pedagogiskt värdefullt tidsdokument.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvarisk Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet
Kalmar läns museums topografiska arkiv
Lantmäteriet

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992

Hammaskiöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001

Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län. Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985

Kilström, Bengt Ingmar, Lönneberga kyrka, Uddevalla 1987

Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999

Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härad i Östergötland. Stockholm 1983

Muntliga uppgifter kyrkvaktmästare Anders Andersson samt Lars E. Larsson